

Prof. Dr. Hikmet Ahmet Birand Bibliyografyası için Bir Deneme

Mutlu Kart GÜR*

Bozkır neden bu kadar sessiz? Sensizliğinden mi?

M K. Gür

Hikmet Ahmet Birand, Anadolu’yu çok iyi bilen değerli bir bitki bilimci (botanikçi) ve doğaseverdi. Ancak onu sadece bilim adamı kimliği ile anmak ve yazınsal yönünü görmezden gelmek, kendisine yapılmış büyük bir haksızlık olur. Zira halk arasında daha çok kalemi ile tanınmış ve beğeni kazanmıştır. Doğan Hızlan, *Hürriyet Gazetesi*’ndeki 26 Ekim 2006 tarihli köşe yazısında Birand’ın bu yönüne vurgu yaparak şöyle der:

“Selahattin Özpallabıyıklar’ın *Yüz Yıldan Denemeler Antolojisi*’ndeki bir cümleye, ömründe tek güzel deneme okumuş olan biri bile katılır: *Aslında değil deneme yazarı edebiyatçı bile olmadığı halde, değme denemecilere taş çıkartan Hikmet Birand.*”

Hikmet A. Birand’a hak ettiği şöhreti kazandıran, Anadolu’daki bitki birliklerinin birbirleri ve çevreleri ile olan ilişkilerini bir alıç ağacı ile sıcak bir sohbet havasında anlattığı *Alıç Ağacı ile Sohbetler* isimli eseridir. Bu eseri, vefatından 25 yıl sonra 1996 yılında TÜBİTAK tarafından orijinal baskıya sadık kalınarak tekrar kamuoyuna kazandırılmış ve bugüne dek 11 baskı yapmıştır. Prof. Dr. Hikmet A. Birand’ın büyük beğeni toplayan diğer bir eseri ise, ilk kez İş Bankası Kültür Yayınları Cep Serisi’nden çıkan ve 1999 yılından itibaren TÜBİTAK tarafından basılan Anadolu’nun doğa coğrafyasının anlatıldığı *Anadolu Manzaraları*’dır.

Hikmet A. Birand, Büyük Çerkes Sürgünü’nde (1864) Kuzey Kafkasya’nın Abzah yöresinden Anadolu topraklarına göç eden/sürülen Adıgelerin Brante Ailesi’ndendir (Berzeg, 1995: 73). Önceleri “Hacıbeyzade” olarak anılan aile, Soyadı Kanunu’ndan sonra “Birand” soyadını almıştır. Hikmet A. Birand, ailenin ikinci çocuğu olarak 1904 yılında (hicri 1320) Karaman’da dünyaya gelmiştir.¹ Babası Ahmet Hilmi Bey, annesi Ayşe Hanım, kardeşleri İzzet Birand (ağabeyi, 1902 Karaman doğumlu, tıp profesörü, 1968’de öldü) ve Kamuran Birand (kız kardeşi, 1915 Karaman doğumlu, ilahiyat profesörü, *Yrd. Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Kırşehir, hibernasyon@hotmail.com

1964’de öldü)’dir (Berzeg, 1995: 73-74; Çoker, 1998: 293-294). Hikmet A. Birand’ın doğduğu kent olan Karaman, İç Anadolu’nun en kurak kesiminde yer alır. Kendi sözlerinden öyle anlıyoruz ki, doğup büyüdüğü bu kentin kuraklığı, Birand’ın mesleki yaşamının şekillenmesinde – zira yaşamı boyunca memleketin kurak bölgelerinde yetişen bitkileri araştırmıştır – büyük etki yapmıştır:

“...İşte o zamandan beri unutamadığım, vakit vakit gözümün önünde canlanan bu yağmur duası, bana o kadar komuş olacak ki, benim sanki alın yazım, yani onun bağlı olduğu kuraklık denen katı gerçek, bir çeyrek asırdan beri mesleki uğraşımın baş konusu oldu...” (Birand, 1962: 6-7).

Hikmet A. Birand, ilk, orta ve lise öğrenimini doğduğu yer olan Karaman’da tamamlamış ve yüksek öğrenimini İstanbul’daki Halkalı Yüksek Ziraat Mektebi’nde bitirmiştir. Halkalı Mektebi’nden mezun olduktan sonra 20 Haziran 1927 – 30 Nisan 1928 tarihleri arasında Etlik Merkez Laboratuvarı Mühendisi olarak görev yapmıştır. 1928 yılında devlet bursu ile Avrupa’ya gönderilmiş ve 1933 yılında Almanya’nın Bonn Üniversitesi’nde Botanik alanında yaptığı “Untersuchungen über Tracheomykosen” başlıklı doktora tezini² tamamlayarak yurda dönmüştür. Sonrasında Prof. Dr. Kurt Krause’nin Türkiye’de çalışmak üzere görevlendirildiği Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü’nde 1 Ocak 1933 – 28 Ekim 1933 tarihleri arasında botanik asistanı, 29 Ekim 1933 – 14 Kasım 1934 tarihleri arasında ise botanik baş asistanı olarak görev yapmıştır. Aynı yerde 1938 yılında doçent, 1946 yılında ise profesör olmuştur. Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü 30 Haziran 1948 günü 5234 sayılı yasa gereği Ankara Üniversitesi’ne bağlanınca (Dölen, 2007:223), Prof. Dr. Hikmet A. Birand başkanlığındaki bir grup, Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Botanik Kürsüsü’nün çekirdeğini oluşturmuştur (Yazgan, 2007: 80). Bu kürsüde botanik dersleri veren Hikmet A. Birand, kısa bir dönem Fen Fakültesi Dekanlığı yaptıktan sonra, aynı yıl içerisinde iki yıl sürecek olan Ankara Üniversitesi Rektörlüğü görevine seçilmiştir (1949–1951). Üniversitedeki görevlerinin yanı sıra, Milli Eğitim Talim ve Terbiye Kurulu Üyeliği (1944–1946) ve UNESCO Türkiye Komisyonu üyeliği yapmıştır³. 30 Ağustos 1946 tarihinde tayin olduğu Yüksek Ziraat Fakültesi Tabii İlimler Botanik Enstitüsü (daha sonra A. Ü. Fen Fakültesi’ne bağlanmıştır) Müdürlüğü görevini ölümüne kadar sürdürmüştür. Kendi deyişiyle “Enstitünün ilmi çalışmalarını memleketin tabii şartlarının ve dolayısıyla ilmin kendisinin telkin ettiği istikamette geliştirmeye uğraşmış, Enstitü’nün kurak bölgeler vejetasyonunun ekolojisi, su düzeni meseleleri ve pratikin karşılaşılan zorlukların bilimsel esaslarıyla meşgul olmasını” arzu etmiştir.

Botanik Enstitüsü’nün çalışmaları ile ilgili olarak 1952 yılında Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Dekanlığı’na yazmış olduğu dilekçesini kendi ka-

² Kristoffer Klein (Bonn Üniversitesi Arşivi)’in istek üzerine verdiği bilgiye göre Hikmet Birand, Bonn Üniversitesi kayıtlarına Hikmet Hohmet olarak geçmiştir. Danışmanlığını Prof. Johannes Fitting’in yaptığı “Untersuchungen über Tracheomykosen” başlıklı çalışması ile 29 Temmuz 1933 yılında Bonn Üniversitesi’nden doktora unvanı almıştır.

³ T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Albümü, 2009: 61, Ankara: Gazi M. E. Merkezi Matbaası.

leminden okuyalım:

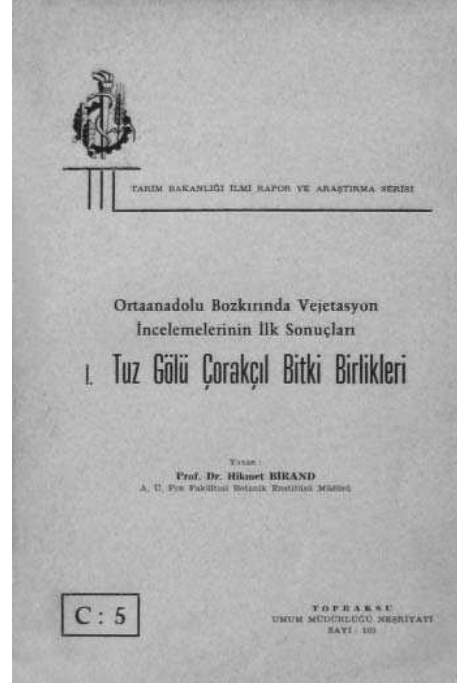
“Enstitü çalışmaları ile Orta Anadolu, memleketin floru en iyi tanınan bölgesi haline gelmiş ve bu bölgede enstitümüz tarafından ekolojik araştırmalara da geçilmiştir. Orta Anadolu step vejetasyonundaki bitki birliklerinin fitososyolojik açıdan incelenmesi sınırlarının ve terkiplerinin belirlenerek vejetasyon haritalarının düzenlenmesi pratik açıdan çok önemlidir. Orta Anadolu stepi giderek artan makineleşmeye başlayan ziraat dolayısıyla sürülmekte ve kültür arazine dönüşmekte, bu yüzden de doğal bitki birlikleri bozularak yerlerini kozmopolit nebat topluluklarına terk etmektedirler. Bu gidiş, sonucu açısından tehlikeli olabilir. Çünkü bir yandan mer’aya tahsis edilmiş vejetasyonu terkiplerden ve yemlik değerleri yüksek olan Halit nebatların ziyan olmasına, bir yandan da erozyonlara engel olan ve topraklarımızı koruyan nebat örtününün harap olmasına sebep olabilir. Onun için bilhassa mer’aya tahsis edilen step vejetasyonunun vakit geçmeden fitososyolojik yönden incelenmesi ve yukarıda söylendiği gibi asosiasyonların çeşitlerinin ve sınırlarının vejetasyon haritalarına geçilmesi, sadece memleket florasının tarihi bakımından değil, aynı zamanda haiz olduğu zirai ve iktisadi büyük ehemmiyet dolayısıyla zaruridir.

Onun için orta Anadolu stepinde bilhassa mer’aya tahsis edilen ve vejetasyon üzerinde ekolojik araştırmalarımıza paralel olarak fitososyolojik araştırmalara da başlamayı kararlaştırmış bulunuyorum.”

Hikmet A. Birand’ın ülkemizde “bitki sosyolojisi” alanını kurma çabası böyle başlamıştır. Bu alandaki çalışma yöntemlerini uygulamalarıyla birlikte yerinde incelemek üzere gittiği Fransa’da bitki sosyolojisinin kurucusu olan J. Braun-Blanquet (Birand, 1955) ile tanışmış, onun kullandığı Braun-Blanquet metodunu ülkemizdeki bitki birlikleri üzerinde uygulamıştır.

Hikmet A. Birand, meslek hayatı boyunca Anadolu’nun her bölgesinden bitkiler toplamış ve Prof. Dr. Krause tarafından 1933 yılında Yüksek Ziraat Enstitüsü bünyesinde başlatılan (Çelebioğlu, 1958:4) Türkiye orijinli bitki örneklerinin saklandığı ve uluslararası kodu “ANK” olan Herbarium’u kurmuştur (günümüzde Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü’nde hizmet vermektedir).

18 Ocak 1972 tarihinde vefat eden Hikmet A. Birand, yaptığı araştırmalar ve yayınladığı eserler ile dünya çapında tanınan bir bilim adamıdır. En önemli bilimsel yayınları arasında Karapınar’daki yavşan stepini konu alan

“Die Verwüstung der Artemisia-Steppe bei Karapınar in Zentralanatolien” ve Tuz Gölü civarındaki tuzcul bozkırların tanıtıldığı “Erste Ergebnisse der Vegetations-Untersuchungen in der Zentralanatolischen Steppe. I, Halophytengesellschaften des Tuzgolu” isimli eserleri yer alır (Ekim, 2001: 144).

Bu çalışmanın amacı, Hikmet A. Birand’ın bir bibliyografyasını sunmaktır. Bu bibliyografyaya katkıda bulunmak isteyen okurlara şimdiden en içten teşekkürlerimi sunarım.

Hikmet A. Birand’ın eserleri, kronolojik olarak – bazı durumlarda dipnot ve/veya kısa bir açıklama ile birlikte – sunulmuştur. Aynı veya farklı dillerde ve farklı yerlerde yayınlanan aynı içerikli eserleri ile özgün ve çeviri kitaplarının ilk ve sonraki baskıları, takip kolaylığı sağlaması açısından,

tarih sırasına göre, tek bir sıra numarası altında toplanmıştır. Eserlerin künyelerindeki dizgi yanlışları, kelimelerin eski telaffuzları ve bugünkü yazım kurallarına uymayan biçimleri üzerinde düzeltme yapılmamıştır.

1- “Biyoloji”. Prof. Dr. Woltereck⁴ (Çev. Hikmet Ahmet⁵). 1933. *Ülkü*, 2(7): 46–48.

2- “Untersuchungen über Tracheomykosen”. Hikmet Ahmet. 1933. *Phytopathologische Zeitschrift*⁶, 6(1): 49–101.

3- *Ankaranın floru* (Kitap). Krause, K. (Çev.). 1934. Yüksek Ziraat Enstitüsü, Ankara, 151s. 1937: İkinci yeniden işlenmiş ilaveli basım, Yüksek Ziraat Enstitüsü, Ankara, 207 s.

4- *Büyükadanın yeşil örtüsü*. 1936. Türkiye Nebatât Coğrafyası Müsveddeleri Serisi No:1, Köy Öğretmeni Basımevi, Ankara, 20 s.

5- *Hususi Nebatât* (Talebe ders kılavuzu, I. Kısım, Roto Sayı: 94). 1940. Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü, Ankara, 100 s.

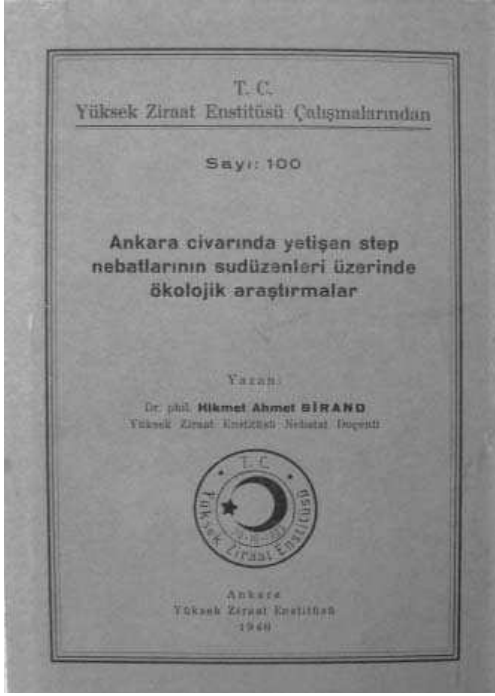
6- “Untersuchungen zur Wasserökologie der Steppenflanzen bei Ankara”. 1938. *Jahrbücher für wissenschaftliche Botanik*, 87(1): 93–172.

1940: “Ankara Civarında Yetişen Step Nebatâtlarının SuDüzenleri Üzerinde Ökolojik Araştırmalar” (“Untersuchungen zur Wasserökologie der Steppen-

4 Prof. Dr. Richard Woltereck, 1909 yılında Almanya’da Dapnia ve Hyalodapnia türlerinde yaptığı çalışmalarla “reaksiyon normu” kavramını ortaya koyan kişidir. Aynı zamanda, Ord. Prof. Dr. Mithat Ali Tolunay ile birlikte Ankara Üniversitesi Zooloji Kürsüsü’nün kuruluşunda görev almıştır.

5 Hikmet Ahmet Birand, 21 Haziran 1934 yılında çıkarılan 2525 sayılı Soyadı kanunundan önce Hikmet Ahmet olarak anılmaktaydı.

6 Bugünkü *Journal of Phytopathology* isimli bilimsel dergi.

lanzen bei Ankara” adlı eserin Türkçe metnidir). Yüksek Ziraat Enstitüsü Çalışmalarından Sayı: 100, Ulusal Matbaa, Ankara, 86 s. 7- *Batı ve Orta Anadolu nebat formation’ları* (Kitap). Krause, K. (Çev.). 1940. Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Çalışmalarından Sayı: 60, Yüksek Ziraat Enstitüsü Basımevi, Ankara, 29 s.

Bu eser, 1914 yılında *Botanische Jahrbücher für Systematik Pflanzengeschichte und Pflanzengeographie*’de yayınlanmıştır.

8- “Beyaz ormanlarda”. Hermann Löns. (Çev.). 1942. *Orman ve Av*, İkincikânun 14(1): 17–21.

1942: *Tercüme Dergisi*, 19 İkinci Kânun 2(11): 432–437.

9- “Sanatçı Hücre”. 1942. *Ülkü*,

2(16): 14–15.

10- “Ankara Çiydemi”. 1943. *Ülkü*, 4(38): 7–9.

11- “Ankara civarında yetişen step bitkilerinde kurağa dayanıklılık ve bunun osmosis kıymetleriyle ilgisi”. 1943. *Ziraat Dergisi*, 4(44–45): 9–24.

12- “Mera olarak stepimiz ve botanik yönünden meseleleri”. 1943. *Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Dergisi*, 1(1): 38–49.

13- “Yavşan stepinde sabah”. 15 İlkânun 1943–1 Sonkânun 1944, *İlk Öğretim*, 8(145–146): 1921–1923.

“Yavşan stepinde sabah II”. 15 İlkânun 1943–1 Sonkânun 1944, *İlk Öğretim*, 8(145–146): 1944–1945.

14- “Kırkikindiler”. 1944. *Ülkü*, 7(74): 10–12.

15- “Tabiat hakkında”. Goethe (Çev.). 1949. *Tercüme Dergisi*, Goethe Özel Sayısı, 9(49–51): 117–119.

16- “At ve Asfalt”. 1945. *Ülkü*, 8(88): 13–14.

17- “Toprak”. 1945. *İlk Öğretim*, 10(183–185): 2401–2404.

18- “Batı Karadeniz Kıyılarında Bir Botanik Gezisi”. 1945. *Türk Coğrafya Dergisi*, 7–8: 141–153.

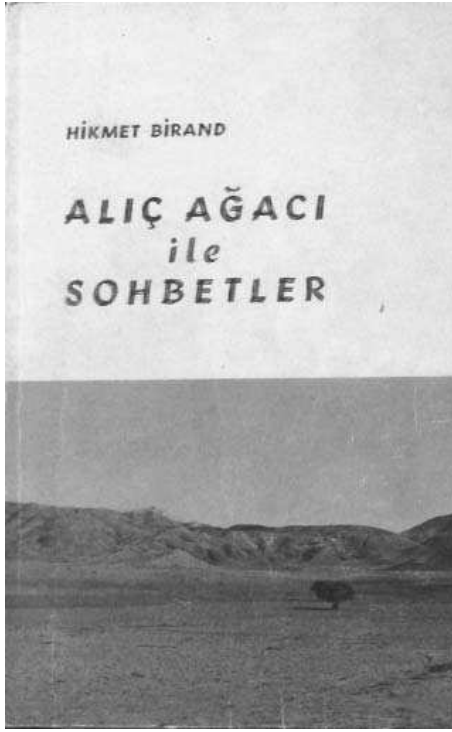
1945: Üçüncü yıl yedi ve sekizinci sayılardan ayrı bası, *Türk Coğrafya Dergisi*, 13 s.

19- “Solon ve Lykurgos”. Schiller. (Çev.). 1945. *Tercüme Dergisi*, 6(31–32): 64.

20- “Asil sadelik, sessiz büyüklük”. Winckelmann. (Çev.). 1945. *Tercüme Dergisi*, 6(31–32): 21–23.

21- “Eflatunla Aristo”. Goethe. (Çev.). 1945. *Tercüme Dergisi*, 6(31–32): 41.

- 22- “Über die vegetationsverhältnisse der Artemisia steppe als weide”. 1947. *Annales de L’Université d’Ankara* (Ankara Üniversitesi Yıllığı), 1: 197–208.
- 23- “Zavallı Söğütler”. 1947. *Sanat ve Edebiyat Gazetesi*, Sayı: 1, 2. s.
- 24- “Tabiat ve Bilimlerinin Metodu ve Eğitimi [Eğitim] Değeri Üzerine”. 1947. *İlk Öğretim* 11(219–220): 2848–2849.
- 25- “Keltepe’den Notlar. Ormanda geçen bir gün I”. 1947. *Ulus*, 19 Ağustos, 4. s.
- “Keltepe’den Notlar. Ormanda geçen bir gün II”. 1947. *Ulus*, 20 Ağustos, 4–5.
- “Keltepe’den Notlar. Ormanda geçen bir gün III”. 1947. *Ulus*, 21 Ağustos, 4. s.
- “Keltepe’den Notlar. Ormanda geçen bir gün IV”. 1947. *Ulus*, 22 Ağustos, 4. s.
- “Keltepe’den Notlar. Ormanda geçen bir gün V”. 1947. *Ulus*, 23 Ağustos, 4. s.
- “Keltepe’den Notlar. Ormanda geçen bir gün VI”. 1947. *Ulus*, 24 Ağustos, 4. ve 9. s.
- “Keltepe’den Notlar. Ormanda geçen bir gün VII”. 1947. *Ulus*, 25 Ağustos, 4. s.
- 1947: “Keltepe Ormanlarında Bir Gün”. *Sanat ve Edebiyat Gazetesi*, Sayı: 23–24, 1 ve 5. s.
- 1947: “Keltepeden notlar: Ormanda geçen bir gün I”. *Orman ve Av*, 19(10): 203–210 (*Ulus*, alıntı).
- 1947: “Keltepeden notlar: Ormanda geçen bir gün II”. *Orman ve Av*, 19(11): 231–239 (*Ulus*, alıntı).
- 1948: *Keltepe Ormanlarında Bir Gün*, Eğitim Enstitüsü Yayınlarından 3, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 40 s. Fotoğraf ilaveli.
- 26- *Bitki fizyolojisi deney ve gösterileri* (Kitap). Claussen, P. (Çev.). 1948. Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 27 s.
- 27- *Ankara Üniversitesinin dördüncü öğrenim yılının açılışı (1949 – 1950)*. 1949. Ankara Üniversitesi Yayınları 20, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 18 s.
- 28- *Ankara Üniversitesinin beşinci öğrenim yılının açılışı (1950 – 1951)*. 1950. Ankara Üniversitesi Yayınları 23, Doğu Matbaası, Ankara, 13 s.
- 29- *Bitkilerde Ekonomi Prensipleri: Biriktirme ve Artırma*. 1950. Ankara Üniversitesi Yayınları 19, Serbest Dersler Serisi: 3, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T. A. O., Ankara, 27 s.
- 30- “Untersuchungen über die Wurzelsysteme der Steppenflanzen”, 1950. *Communications de la Faculté des sciences de l’Université d’Ankara*, 3: 219–235.
- 31- “Kurakçıl Step Bitkilerinin Kök Sistemleri Üzerinde İncelemeler”, 1950. *Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Mecmuası*, Ayrı Baskı, Osman Yalçın Matbaası, İstanbul, 3: 14-31.
- 32- *Türkiye Bitkileri-Plantae Turcicae* (Kitap). A Preliminary List of Species Collected in Turkey (Türkiye’de Toplanan Bitki Türlerinin Ön Listesi). 1952.

Aliç Ağacı ile Sohbetler'in 1968 yılında yayımlanan ilk baskısı

Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınları No: 58, Ankara, 330 s.

33- "Step meraları için". 1952. *Tarım Dergisi*. 1(5): 25-29.

34- "On the vegetation of Central Anatolia and Its Water-Balance". 1952. *Proceedings of the Ankara Symposium on Arid Zone Hydrology*, jointly organized by the Government of Turkey and UNESCO, Ankara, Turkey, 239-246.

Sempozyum, Türk Hükümeti ve UNESCO işbirliği ile Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nde gerçekleştirilmiştir. Fransızcası için Bkz."La végétation De L'Anatolie Centrale Et Son Équilibre Hydrologique". 1952. *Colloque D'ankara Sur L'Hydrologie De La Zone Aride*, 247-254).

35- "Vue d'ensemble sur la végétation de la Turquie", 1954, *Vegetatio*⁷, 5-6(1): 41-44.

36- *Nebatlarda cemiyet hayatı ve J. Braun-Blanquet*, 1955. Ankara Üniversitesi Yayınları: 37, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 14 s.

37- "Influence des précipitations sur le développement de la végétation steppique et rôle du système des racines sur son hydratation". 1955. *Plant Ecology, Proceedings of the Montpellier symposium/Écologie Végétale*, Actes du colloque de Montpellier. UNESCO, Paris, 60-63. Sempozyum metni İngilizce özet içermektedir. H. A Birand'ın UNESCO'nun davetlisi olarak katıldığı sempozyum, UNESCO'nun Kurak Bölgelerin İhyası Projesi (Kurak bölgelerdeki bilimsel çalışmaları geliştirmek amacıyla başlatılan 4 senelik bir program) kapsamında Montpellier Üniversitesi'nde düzenlenmiştir.

38- "Orman Yangınlarından Sonra Sel Mevsimi Yaklaşırken". 8 Şubat 1956. *Cumhuriyet Gazetesi*, 2. s.

39- "Kurak Bölgelerin İhyası Hakkında Unesco Projesi ve Türkiye'deki Kuraklık". 1956 (Temmuz-Ağustos). *Kültür Dünyası*, Unesco Özel Sayısı, 26-27: 14-21.

40- *Anadolu Manzaraları*. (Kitap). 1957. İş Bankası Kültür Cep Kitapları: 6, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 135 s. Resimleyenler: Refik Ekipman, Arif Kaptan, Beylan ve Nejat Diyarbakırlı. Yazarın önsözü ile basılmıştır.

Anadolu Manzaraları, bir toplu basım kitabıdır. H. A. Birand, *Ulus Gazetesi - Güzel Sanatlar Sahifesi*, *Ülkü Mecmuası* ve *Sanat ve Edebiyat Gazetesi*'nde

⁷ Bugünkü *Plant Ecology* isimli bilimsel dergi.

yazdığı yazıları (Bkz. 10., 13., 14., 16., 23. ve 25. maddeler) bu kitapta bir araya toplamıştır.

1963: 2. Baskı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 85 s. H. A. Birand, *Anadolu Manzaraları*'nın bu baskısına “Karak” ve “Çorak” isimli iki ayrı bölüm eklemiştir. Resimleyenler: Refik Ekipman, Arif Kaptan, Beylan ve Nejat Diyarbakırlı ve Vahit Sipahioğlu.

1966: 3. Baskı, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 76 s. Metin içeriği 2. baskı ile aynıdır. Ek olarak H. A. Birand'ın Anadolu bitki örtüsü ve manzaralarına dair çektiği renkli fotoğrafları içerir. Resimleyenler: Refik Ekipman, Arif Kaptan, Beylan ve Nejat Diyarbakırlı ve Vahit Sipahioğlu.

1983: 4. Baskı, Örgün Yayınları, İstanbul, 193 s. *Anadolu Manzaraları*'nın, H. A. Birand'ın ölümünden sonraki ilk baskısıdır. Kitap, ismi “Anadolu Manzaraları” olmasına rağmen, içerik bakımından ilk baskıdan tamamen farklıdır ve yazarın Alıç Ağacı ile Sohbetler (1968) isimli eserinin bazı bölümlerini⁸ içerir.

1999– TÜBİTAK Yayınları, Ankara, 119 s. Metin ve resim içeriği bakımından 1957 yılındaki ilk baskı ile aynıdır. H. A. Birand'ın önsözü ve doktora öğrencisi Prof. Dr. Tuna Ekim'in sunuşu basılmıştır.

41- “Relations entre le développement des racines et des parties aériennes chez certaines plantes xérophytes et leur résistance a la sécheresse”. 1959. *Échanges Hydriques Des Plantes En Milieu Arides Ou Semi-Aride*, Actes du colloque de Madrid, Paris, UNESCO, 175–82.

Sempozyum metni, İngilizce ve İspanyolca özetleri içermektedir.

42- “Türkiyenin Yeşil Örtüsü”, 1959, *Türk Yurdu*, 49(273): 44–45.

43- “La végétation Anatolienne et la Necessité de sa protection”. 1959. *Extrait des Comptes rendus de la Réunion Technique d'Athènes de l'U.I.C.N.*, 15: 192-196.

44- *Türk Yüksek Öğretiminde Çalışan Alman Bilginlerinin Hizmeti Hakkında*. 1960. Ankara Üniversitesi Yayınları 48, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 24 s.

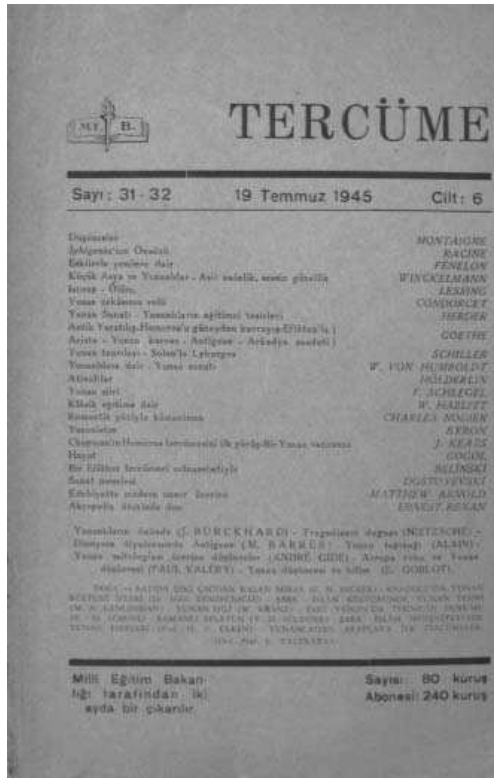
Hikmet A. Birand'ın, Almanya'nın Bonn şehrinde Alman–Türk Dostluk Cemiyeti'nin daveti üzerine 26 Ekim 1957 tarihinde Alman Parlamento Binası (Bundeshaus)'nda verdiği “Die Entwicklung des Hochschulwessens in der Turkie und der Deutsche Beitrag” başlıklı konferansın kendisi tarafından Türkçeye çevrilen metnidir.

45- “Erste Ergebnisse der Vegetations-Untersuchungen in der Zentralanatolischen Steppe. I, Halophytengesellschaften des Tuzgolu”. 1960. *Botanische Jahrbücher für Systematik Pflanzengeschichte und Pflanzengeographie*, 79(3): 254–296.

1961: *Orta Anadolu Bozkırında Vejetasyon İncelemelerinin İlk Sonuçları. I. Tuz Gölü Çorakçıl Bitki Birlikleri*. ToprakSu Umum Müdürlüğü Neşriyatı,

8 Dikmen alıcı, Suların canlanması üstüne sohbet, Karaların canlanması üstüne sohbet, Çiçek ve çiçeğin kara hayatı ile ilgisi üstüne sohbet, Tohumun kara hayatı ile ilgisi üstüne sohbet, Bitkilerin göçleri ve yerleşmeleri üstüne sohbet, Toprak üstüne sohbet, Anadolu'nun boz-yeşil örtüsü ve bitkilerin toplumsal yaşantısı üstüne sohbet.

Hikmet A. Birand'ın Almancadan çevirdiği bazı eserlerin yer aldığı Tercüme Dergisi.

ri, 14(162-163): 1-2.

51- "Üniversitelerimize Düşen Özerklik Anlayışı". 1968. *Eğitim Hareketleri*, 14(162-163): 3-4.

52- "Üniversitelerimize Düşen Sorumluluk Anlayışı". 1968. *Eğitim Hareketleri*, 14(162-163): 5-7.

53- "Batı Almanya'da Üniversiteleri Düzenliyen Kurumlar Rektörlük Konferansı". 1968. *Eğitim Hareketleri*, 14(162-163): 7-9.

Batı Almanya Rektörler Konferansı Genel Sekreteri Dr. Jürgen Fischer'in *Westdeutsche Rektören Konferenz 1966* isimli kitabının H. A. Birand tarafından hazırlanan özet metnidir.

54- "Almanya'da Üniversiteleri Düzenliyen Kurumlar". 1968. *Eğitim Hareketleri*, 14(160-161): 7-11.

55- *Alıç Ağacı ile Sohbetler*, 1968, (Kitap), Ongun Kardeşler Matbaası, Ankara, 322 s.

Aynı yıl kitabın tamamı Ankara Radyosunun "Tabiat ve İnsan" isimli programında yayınlanmıştır. Ayrıca Tarım Orman Genel Müdürlüğü kendi teşkilâtına dağıtmak üzere eserden 2000 adet bastırmıştır. Birand'ın ölümünden sonra bu eserin bir bölümü *Anadolu Manzaraları* (Bkz. 40. madde ve

Sayı: 102, 56 s. "Erste Ergebnisse der Vegetations-Untersuchungen in der zentralanatolischen Steppe. I, Halophytengesellschaften des Tuzgolu" başlıklı eserin Ziraat Vekâleti Toprak Su Umum Müdürlüğünün ricası üzerine H. A. Birand tarafından Türkçeye çevrilen metnidir.

46- "Dikmen Alıç'ının Hikâyesinden Bir Parça" (Alıntı). 1961. *Türk Dili*, 10 (114): 380-384.

47- "Otobüs adları". 1961. *Türk Dili*, 10(116): 558-559.

48- "Report of activities of the Botanical Institute of the University of Ankara". 1962. *Advisory Committee on Arid Zone Research Eighteenth Session* (Tashkent, USSR), UNESCO, 3 s.

49- *Kurak Çorak*. 1962. Dernek Yayınları: 5, Bilim Bilgi Dizisi: 2, Balkanoğlu Matbaacılık Ltd., Ankara 37 s.

50- "Okumayan Gençler ve Üniversite". 1968. *Eğitim Hareketle-*

8.dipnot), diğeri bir bölümü⁹ ise *Anadolu Ormanları* (1984, Örgün Yayınları, İstanbul) ismi ile yeniden basılmıştır.

1996– TÜBİTAK Yayınları, Ankara, 352 s. Metin içeriği olarak 1968 yılındaki ilk baskı ile aynıdır. H. A. Birand'ın önsözü ve doktora öğrencisi Prof. Dr. Tuna Ekim'in sunuşu ile basılmıştır.

56- *Karapınar Olayı ve Erozyon*. 1969. Ankara Üniversitesi Yayınları No: 66, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 28 s.

57- “Die Verwüstung der Artemisia-Steppe bei Karapınar in Zentralanatolien”, 1970, *Vegetatio*, 20(1–4): 21–47.

Birand, Karapınar'daki yavşan stepini konu alan bu eserin *Vegetatio*'da yayınlanma hikayesini şöyle anlatır (Bkz. 43): “...Karapınar'daki işimi 1967'de oraya son gidişimde bitirdim ve bilimsel sonucunu, eski incelemelerimle mukayeseli olarak (Almanca) yazdım. Uluslararası vegetasyon bilimi birliğinin yayın organı olan *Vegetatio* dergisinde yayınlanmak üzere Hollanda'ya yolladım. İki yıl önceki toplantısında benim de üyesi bulunduğum birlik, 70.inci yaş yılı dolayısıyla ünlü Alman fitososyoloğu Prof. Dr. Tüxen'ün onuruna 1969 Mayıs ayında yayınlanmak üzere *Vegetatio*'nun jübile sayısı hazırlaması için tertip ve redaction heyet kurmuştu. Heyet, Tüxen'ün dostlarından, bu arada benden, *Vegetatio* için bilimsel bir yazı istemişti... *Vegetatio*, bütün dünya bilim kurumlarınca izlenen bir dergidir ve eminim ki, uzak memleketlerden bile Karapınar'a gelecek olanlar, hatta belli zaman aralıklarıyla korunan alanlardaki gelişmeleri izleyenler de olacaktır...”.

Kaynaklar

Birand, Hikmet (1955), *Nebatlarda cemiyet hayatı ve J. Braun-Blanquet*, Ankara Üniversitesi Yayınları: 37, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Birand, Hikmet (1962), *Kurak Çorak*, Dernek Yayınları: 5, Bilim Bilgi Dizisi: 2, Ankara: Balkanoğlu Matbaacılık Ltd.

Berzeg, Sefer (1995), *Kafkas Diasporası'nda Edebiyatçılar ve Yazarlar Sözlüğü*, Samsun: Nart Yayıncılık.

Çelebioğlu, Sarım (1958), *Prof. Dr. Kurt Krause, Ankara'daki Türk Herbariumunu kuran değerli Türk dostu*, Farmakognozi Enstitüsü Yayınları, No:13, İstanbul: Kader Basımevi.

Çoker, Fahri (1998), *Türk Parlamento Tarihi, Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri*, Cilt 1 (1961-1967), Ankara: TBMM Vakfı Yayınları.

Dölen, Emre (2007), “Yüksek Ziraat Enstitüsü'nde bilimsel araştırmanın kurumsallaşması ve yapılan doktoralar”, Namık Kemal Aras, Emre Dölen, Osman Bahadır (Edt.), *Türkiye'de Üniversite Anlayışının Gelişimi (1861-1961)*, TÜBA, Ankara: Yeni Reform Matbaacılık.

Ekim, Tuna (2001), “Dostum alıç ağacı”, *Yeşil Atlas*, Sayı 4, İstanbul: Boyut Matbaacılık.

Yazgan, Şevki (2007), “Biyoloji Bölümü: Bölümün Kuruluşu, Gelişimi ve Bugünkü Durumu”. Prof. Dr. Cemal Aydın ve Ahmet Karataş (der.), *Ankara*

9 Anadolu Ormanları, Batı ve Güney Batı Anadolu Ormanları, Doğu – Güneydoğu ve Güney Anadolu Ormanları, Anadolu Bozkırları, Dikmen Alıcının Ardından.

Üniversitesi Fen Fakültesi Tarihi. Tarihsel ve Bilimsel Bakış (1943-2005), Cilt:1, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Özet: Prof. Dr. Hikmet A. Birand, dünyaca tanınan değerli bir bilim adamı-yazardır. Ülkemizdeki, bitki topluluklarının incelendiği “bitki sosyolojisi” alanının kurucusudur. Halk arasında *Alıç Ağacı ile Sohbetler* ve *Anadolu Manzaraları* isimli eserleri ile tanınmaktadır. Bu çalışmada Prof. Dr. Hikmet Ahmet Birand’ın bir bibliyografyası sunulmaktadır.

Anahtar sözcükler: *Anadolu Manzaraları*, *Alıç Ağacı ile Sohbetler*, bibliyografya, botanik.

A bibliography of Prof. Dr. Hikmet Ahmet Birand

Abstract: Prof. Dr. Hikmet Ahmet Birand is a well-known scientist-author. He is the founder of plant sociology in Turkey, studying plant communities. He is known for his books named *Alıç Ağacı ile Sohbetler* and *Anadolu Manzaraları*. The study attempts to provide a bibliography of Prof. Dr. Hikmet A. Birand.

Key words: *Anadolu Manzaraları*, *Alıç Ağacı ile Sohbetler*, bibliography, botany.